ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКІ

№190 (21.848) ● 2010 гъэм жэпуэгъуэм (октябрым) и 8, мэрем ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Іэ льапІэхэр фІэщыным и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Президентым и Указ

Щэнхабзэмрэ гъуэгуанэмрэ зегъэужьыным куэд зэрыхащІыхьам, Іэщ1агъэ лъагэ зиІэ дзэкъакІуэхэр гъэхъэзырыным къаруушхуэ зэрыраХъэлІэм папщІэ щІэ льапІэхэр яфІэщыпІ:

«Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм щІыхь зиІэ и артист» цІэр

Гринченкэ Галинэ Анатолий и ныхьм - Урысей Федерацэм Щэнхабзэмкіэ и министерствэм и «Гъуаздджэхэмкіэ Кавказ Ищхьэрэ къэрал институт» профессиональнэ щІэныгъэ нэхъыщхьэ щрагъэгъуэт федеральнэ къэрал Іуэхущ1апІэм оркестр Іэмэпсымэхэмкіэ, камернэ ансамблымкіэ, концертмейстер Іэщ1агъэмкіэ и кафедрэм и унафэщІым,

«Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм щІэныгъэмкіэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ» цІэр

Ашхъуэт Бесльэн Хьэлим и къуэм - Урысей Федерацэм Щэнхабзэмкіэ и министерствэм и «Гъуаздджэхэмкіэ Кавказ Ищхьэрэ къэрал институт» профессиональнэ щІэныгъэ нэхъыщхьэ щрагъэгъуэт федеральнэ къэрал Іуэхущ1апІэм щІэныгъэ лэжьыгъэмкіэ и проректорым,

«Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм щэнхабзэмкіэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ» цІэр

Эфендиев ФуІэд Сэлихь и къуэм - Урысей Федерацэм Щэнхабзэмкіэ и министерствэм и «Гъуаздджэхэмкіэ Кавказ Ищхьэрэ къэрал институт» профессиональнэ щІэныгъэ нэхъыщхьэ щрагъэгъуэт федеральнэ къэрал Іуэхущ1апІэм гуманитар, социально-экономикэ щІэныгъэхэмкіэ и кафедрэм и унафэщІым.

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Президент КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2010 гъэм жэпуэгъуэм и 5-м
№102-УП

Голубовская И. Г. «Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм егъэджэныгъэмкіэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ» цІэ льапІэр фІэщыным и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Президентым и Указ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм егъэджэныгъэмкіэ и Іэнатіэм илъэс куэд лъандэрэ хьэлэлу зэрыщІалажьэм, щІэблэр гъэсэныгъэ егъэджэнымрэ къаруушхуэ зэрырихьэлІам папщІэ «Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм егъэджэныгъэмкіэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ» цІэ льапІэр фІэщыпІ **Голубовскэм Иринэ Геннадий и ныхьм** - Налшык къалэ округым и «Курыт еджапІэ №32» егъэджэныгъэмкіэ муниципальнэ Іуэхущ1апІэм и гъэсакІуэм.

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Президент КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2010 гъэм жэпуэгъуэм и 5-м
№103-УП

Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм и депутат Васильев Ю. В. и информацэм и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм и депутат, Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм Бюджетымрэ финансэхмкіэ и комитетым и унафэщІ Васильев Ю. В. 2009 гъэм ирагъэкІуэкІа лэжьыгъэм теухуауэ къыхилъхьа информацэм едгъауэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым унафэ ещІ а информацэр кьиглытэну.

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщі ЧЕЧЕНОВ Ануар

Налшык къалэ
2010 гъэм фокІадэм и 30-м
№477-П-П

2010 гъэм и яп1э илъэс ныкъуэм Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и республикэ бюджетыр зэрагъэзэщІам и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

2010 гъэм и яп1э илъэс ныкъуэм Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и республикэ бюджетыр зэрагъэзэщІам теухуауэ Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм ищІа отчетым хэпльауэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым къегъэльагъуэ планым ипкъ иткІэ яІэн хуэя хэхъуэ сом мин 9597988-р сом мин 10313125,1-кІэ, нэгъуэщІ жьпІэмэ, процент 107,5-кІэ, абы щыщу финанс дэІэпыкъуныгъэр хэмыту хэхъуэхэмкІэ планым ита сом мин 41914108-р сом мин 3547248,5-кІэ, нэгъуэщІу жьпІэмэ, процент 84,6-кІэ зрагъэзэщІар. Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и республикэ бюджетым и хэщІу планым кьигъуэв сом мин 10341105,6-м щыщу сом мин 7996881,2-р е процент 77,3-р кьагъэсэбэпащ икІи абы кьыхэкІыу отчет лъэхъэнэм кьриубыдэу профицитыр сом мин 2316243,9-р мэхъу. Илъэсым и пэщІэдзэм телъа сом мелуан 716,8-м кьыщегъэжьауэ Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и къэрал кІэуэ1 щІыхэр отчет хэпльауэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым **унафэ ещІ:**

1. 2010 гъэм и яп1э илъэс ныкъуэм Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и республикэ бюджетыр зэрагъэзэщІам теухуауэ Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм ищІа отчетыр хэльытэн.

2. Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм гу льегъэтэн отчет лъэхъэнэм кьриубыдэу Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и республикэ бюджетым хэщІхэмкІэ и статьяхэр зэпэльытауэ икІи зэхуэгъэкІуауэ зэрамылъэгъэщІам.

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщі ЧЕЧЕНОВ Ануар

Налшык къалэ
2010 гъэм фокІадэм и 30-м
№450-П-П.

● ЗэІущІэхэр

Уи унэм ущІэмыкІыу...

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Президент Къанокъуэ Арсен дыгъуасэ ирагъэкІуэкІащ КЪБР-м административнэ зэхъуэкІыныгъэхэмкІэ и комиссэм и зэІущІэ.

АБЫ И ЛЭЖЬЫГЪЭМ хэтащ федеральнэ инспектор нэхъыщхьэ **Вербицкий Алексей**, Парламентым и Унафэщі **Чеченов Ануар**, Правительствэм и УнафэщІым и кьалэнхэр зыгъэзащІэ **Меркулов Александр**, министрствэхэм, ведомствэхэм я лІыщхьэхэр. ЗэІущІэм щыхэльтащ 2008-2010 гъэхэм административнэ зэхъуэкІыныгъэхэр КъБР-м щегъэкІуэкІыныкІэ Про грамм эр гъэззащІа зэрыхьум, къэрал, муниципальнэ Іуэхутхьэбзэхэр ди республикэм электроннэ Іэмалхэмкіэ цІыхум ящыхуэлэжьыныр кьазэрехьулІэм, къэрал, муниципальнэ Іуэхугъэбзэмэр зэфІэхьным хуэщІауэ Къэбэрдей-Балькъэрым портал зэрыщагъэхьэзыра щыкІэм.

А Іуэхуэхэр зэрыкІуатэм тепсэльыхьаи республикэм экономикэмрэ сатумкіэ и министр къалэнхэр пІальэкІэ зыгъэзащІэ **Мусуков Алий.** Абы зэрыжиІамкіэ, нобэ а порталым щолажьэ Іуэхугъуэ 26-кІэ цІыхухэм Іуэхутхьэбзэр щыхуалэжь кьудамэхэр.

Зигугъу тщІы Іуэхугъуныщыр хуэунэтІащ уи унэ ущІэсу Интернетымкіэ щыхьэт тхьилъэр къэрал Іуэхущ1апІэхэм зэрыщІэпльхьэну, къызэрыщІэпкьыкыну Іэмалхэр зэгъэпэщыным. Псалъэм папщІэ, паспорт ебгъэщІын хуеймэ, сурэтыр, нэгъуэщІ щыхьэт тхьилъэхэр Интернеткіэ яІэрыбгъэхьэу, уи паспортыр хьэзыр зэрыхьэмкіэ хьыбар уагъэщІа нэужь, укІуэу кьэпщтэжьыну аращ. Іуэхущ1апІэ гуэрым умыкІуэу, уи унэ ущІэсу, зэфІэхьэну Іуэхугъэр цыхтращІыхьащ а Іэмалхэр зэтетублэныр кьэзыльъэхьэнкіэ хьуну Іуэхугъуэхэм. Ар зэрекІуэкІар нэхъ зэпкьрыхауэ кьэзэгъэльагъуэ тхыгъэ мыгувэу ди газетым тетынущ.

ГЪУЩІО Зариф.

● Ухуэныгъэхэр

Къуажэдэсхэм папщІэ

Аруан районым хьыхь Щытхьэхэ къуажэм щагъуэхуащ щэнхабзэ-нэгуегъэужьыныпІэ Іуэхущ1апІэ.

НОБЭРЕЙ зэманым езэгъыу щІа, къатитІу зэтет унэр метр зэбгъуэзэнатІэ мини 2 мэхъу. Яп1э къатым хэтщ цІыху 500 зыщІэхуэн пэщышхуэ, спортым, къэфэным хуэхэахэр, зыгъэпсыкІыпІэхэмрэ зыкъэзыгъэтэтегъуэнуэм зыщахуэпэнуэмрэ, нэгъуэщІхэрі. ЕтІуанэ къатыр къуажэ администрацэм и хэщІапІэу щытынущ.

Иджырей Іэмэпсымэхэмрэ унэтІащІэхэмкІэ кьыхэзгъэпэща щэнхабзэнэгузегъэужьыпІэ Іуэхущ1апІэр хуэныр кьыхилъхьауэ щІатащ а жылэм къыщалъхуа, КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен. Москва щылажьэ «Синдика» холдинг Іуэхущ1апІэм иджыри и унафэщІу, абы яуху1ну унэм и проектым и уасэр итат. Кьуажэм эзи ЩэнхабзэмкІэ унэ зэрыдэмытар кьалтыгъэр, ар республикэм и къэрал мылъкуКІэ ящІащ, 2009 - 2010 гъэхэм КъБР-м и щэнхабзэм зегъэужьынымкІэ республикэ программэм хиубыдэу. 2008 гъэм зыщІадза уху1ныгъэм мелуан 55-рэ текІуэдащ.

Республикэм и Іэтащхьэм и мылькуКІэ Іуэхущ1апІэм кьыхуищэхуащ концертхэр, фильмэхэр кьагъэлъэтэгъуэфын папщІэ зыхуеину Іэмэпсымэфіхэр. Іуэхущ1апІэр мыгувэу кьыэзІуахыну я мурадщ.

СОКЪУР Риммэ.

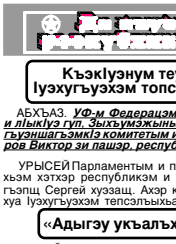

Къэкіуэнум теуха Іуэхугъуэхэм топсэлъыхь

АБХЪАЗ. ***УФ-м Федерацэмкіэ и Советым и пІыкІуэ гуп. Зыхъумэныныгъэмрэ щыныгъуэншагъэмкіэ комитетым и унафэщІ Озеров Виктор зи пашэр, республикэм щыІэщ.***

УРЫСЕЙ Парламентым и палатэ нэхъыщхьэм хэтхэр республикэм и президент Бэгъэнщ Сергей хуэзащ. Ахэр кьэкІуэнум теуха Іуэхугъуэхэм топсэлъыхьащ.

«Адыгэу укъалъхуамэ»

АДЫГЕЙ. ***Республикэм къыщыдэкІащ журналистхэу Тау Замирэ, ТІэш Светланэ, Дербэ Тимур сымэ я ІэдакъэщІэкІ «Адыгэу укъалъхуамэ» тхылъыр. Абы лъабжьэ хуэхъащ адыгэхэр щыпсэу къэралхэм щагъэхьэзыра репортажхэмрэ тхыгъэхэмрэ.***

Хэхыныгъэхэм зыхуагъэхьэзыр

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. ***Республикэм жэпуэгъуэм и 10-м щекІуэкІынущ щІыпІэ самоуправленэм и Іэнатіэхэм, апхуэдэуи зы мандат хэхыпІэ оруг №35-м КъШР-м и Щ1ыхьэ Зэхуэсым и депутат хэхыныгъэхэр.***

ХЭХАКІУЭ комиссэм зыхуэфащэ лэжьыгъэхэр иригъэкІуэкІащ икІи хэхыпІэ участкэхэм екІуэлІэну зи узынщагъэм кьимытІэсхэр яубзыхуащ. Абыхэм Іэ зэрапІэтыну щІыкІэхэр ягъэнэІуащ.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

АДЫГЕЙМ и махуэм ирихьэлІэу екІуэкІащ тхылъыщІэм теухуа зэІущІэ. Журналистхэм я Іэдакъэщ1экІым республикэм щыпсэухэм я мызакъуэу, хамэ къэралыр зи хэщІапІэ адыгэхэм я дежкІэ мыхьэнэшхуэ зэриІэм гупсыпІэ хэха хуащІащ. ТхыпІым щыщхуэхьэсащ Тыркум, Иорданием, Израилым, Германием, Австрием, Франджым щыщ адыгэхэм я щыІэкІэ-псэукІэр, абыхэм я хабзэр зэрахьумам теуха тхыгъэ гъэщІэгъэнэхэр.

«Адыгэ укъалъхуамэ»

АТІэ, зэхэсхащ. Ауэ сэ быдэу си фІэщ мэхъу абы и лъэныкъуэкІэ зэгурыІуэныгъэ гуэрхэм ухахуэкІуэ зэрымыхъунэр, сыту жьпІэмэ, нэхъ лъапІэ дыдэр - цІыхухэм я гъащІэр - шэсыпІэ илъхьэу аращ. Лагъымкіэ дыкъамыгъуэун папщІэ терроризмэм ахъшэ еттмэ, аращ нэхъ лъэщ хьунущ, нэхъри загъэбыдэнущ. Икіи абы щхьэкІэ кьагъэнэнукьым - нобэ нэгъуэщІ зыгурэхэр кьагъауэмэ, пщэдей ди деж кьэсынущ. Абыхэм загурыІуэну уху1ежьэ хъунукъым.

- Гъэмахуэм Налшык щебгъэрыкІуащ террористхэм зышагъэбыда фэтэрым. Псори илъэситху яп1экІэ кьыхэзрыхъуам хуэдэ дыдэу екІуэкІащ. Уэ нэхъ яп1экІэ къъэуваУэ щытащ апхуэдэ бгъэдыкьэкІэр умыдэу. Иджыщ1э?...

- Сэ сыщыгъуаззэу щытащ а Іуэхур зэрекІуэкІым. Икіи да дыхущІэкъуащ, Іэмал зэриІэкІэ нэхъ мащІэ зэрызэтракъутэным.

(КІэухыр 2-нэ нап.).

● ТхылъыщІэ

Телевиденэм и Іэмал гъунапкъэншэхэр

«Телережиссурэм и Іэмалхэмрэ абы хэлъ щхьэхуэныгъэхэмрэ» цІэр зиІэ щІэныгъэ-къэхутэныгъэ тхылъ иджыблагъэ къыщыдэкІащ Котляровхэ Мариерэ Викторрэ я тхылъ тедзапІэм. Ар и къалэмыпэм къыщыкІащ «Къэбэрдей-Балькъэр» телекомпанием и режиссёр Іэкіуэлъакіуэ, Гъуаздджэхэмкіэ Кавказ Ищхьэрэ къэрал институтым режиссурэмкіэ и кафедрэм и егъэджакІуэ нэхъыжь, гъуаздджэ щІэныгъэхэм я кандидат Сэралъп Самарэ.

ЛЪЭПКЪ Іуэрыуатэм теуха теленэтын хьэлэмэтхэр, абыхэм ехьэлІа щІэныгъэ статья купщІафІэхэр зи Іэдакъэщ1экІ Сэралъпым и иджырей лэжьыгъэр триухуащ цІыхубэ Іуэрыуатэр зэпкърыхьныжкІэ телевиденэм иІэ мыхьэнэр наІуэ ХэщІыным. Абы кьызэриІуэтэмкІэ, телеэкраным и лъэкІынытхэхэм ящыщщ щІэблэм хэкупсэ гъэсэныгъэ яхэхьэнэр, лъэпкъ тхыдэмрэ щэнхабзэмрэ щыгъуазэу ар кьэгъэхъуныр. Мыхьэнэшхуэ зиІэ а Іуэхугъуэхэм ятещІыхьауэ щыгъын хуеиГ телевиденэм и Іэмал гъунапкъэншэхэр. ЦІыхухэр зэплъ экраныр и «шыфэлІыфэкІэ», зытепсэлъыхь Іуэхугъуэхэмкіэ, и бзэмкІэ абыхэм яп1эгъунэгъуу щытын хуейщ.

Апхуэдэ лъэпкъ гупсысэхэмкІэ гъэнщІащ тхылъыр. Сэралъпыр абы щытопсэлъыхь лъэпкъ нэщэнэхэм, дамыгъэхэм, фащэхэм, гъуаздджэм, къафэм, гуэрдым. Псэуныгъэм, хэкупсэ гъэсэныгъэм щыІэ ин щызыІыбыщ а Іуэхугъуэхэм ящыщ дэтхэнэри. Теленэтын и Іэмалхэр кьэбгъэсэбэну, ахэр щІыхупсэм нэхъ пэгъунэгъу зэрыхуэпщІыфыну хэкІыпІэхэри щыубзыхуащ тхылъым.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

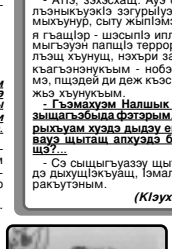

«Адыгэ псалъэр» кьыфІэрыхьэну фыхуеймэ

Ди щІэджыкІакІуэ лъапІэхэ!

2011 гъэм и яп1э илъэс ныкъуэм ди газетым и уасэр сом 356-рэ кІэпІейкІи 10-рэ.

«Адыгэ псалъэм» Іэ щытевдзэ хъунущ республикэм и пощт Іуэхущ1апІэ псоми.

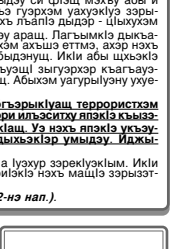

Ди индексыр 51531

Узыншагъэр хъумэн Іэнатіэм и Іуэхущ1апІэхэр зэІузэпэщ ящІ

КъБР-м узыншагъэр хъумэныкІэ и министр Виду Вадим дохутыр нэхъыщхьэхэм я пщэ ирилъхьащ узыншагъэр хъумэн Іэнатіэм и Іуэхущ1апІэхэм я пщ1антІэхэр зыхуей хуагъэзыну.

«ЦІЫХУХЭР щагъэхъуж Іуэхущ1апІэм и куэфжэр, зэрыЛупхыу уолъагъу абы и зэфІэкІыр зыхуэдэр, лэжьыгъэр къызэрыщІэзгъэпэщаР. Пэжщ, зэ еплъыгъуэкІэ а псори тэмэм дыдэу хьыумыдъытфынкІэ мэхъу, ауэ цІыхум и щІыкІэр аращи, абы и фІэщ щІыгъуейщ сымаджэщ зэкІэлъымыкІуэм, зыхуей хуэзэу зэрамыхьэм зэфІэкІыщхьэ зиІэ Іэщ1агъэлІэкІэр щыІэу», - къыхигъэщхьэхуэкІащ министрым.

Министерствэм щыІэ унафэм ипкъ иткІэ, зэман пыухыкІахэм тету кьапщытэ хэзыральм и унафэм щІэт медицинэ Іуэхущ1апІэхэм я пщ1антІэхэм я щытыкІэр. Сымаджэщ щхьэхуэхэм я хабзэ хъарзынэхэр щызэтеувэу куэжьащ. Абыхэм кьабзагъэм и махуэхэмрэ щэбэт щІыхьэхуэмрэ щІэхъэщІэхьыурэ кьыщыізэрагъэпэщ.

МЭКЪУАУЭ Эммэ,
КъБР-м Узыншагъэр хъумэныкІэ и министерствэм и пресс-Іуэхущ1апІэ.

Къэкіуэнум теуха Іуэхугъуэхэм топсэлъыхь

АБХЪАЗ. ***УФ-м Федерацэмкіэ и Советым и пІыкІуэ гуп. Зыхъумэныныгъэмрэ щыныгъуэншагъэмкіэ комитетым и унафэщІ Озеров Виктор зи пашэр, республикэм щыІэщ.***

УРЫСЕЙ Парламентым и палатэ нэхъыщхьэм хэтхэр республикэм и президент Бэгъэнщ Сергей хуэзащ. Ахэр кьэкІуэнум теуха Іуэхугъуэхэм топсэлъыхьащ.

«Адыгэу укъалъхуамэ»

АДЫГЕЙ. ***Республикэм къыщыдэкІащ журналистхэу Тау Замирэ, ТІэш Светланэ, Дербэ Тимур сымэ я Іэдакъэщ1экІ «Адыгэу укъалъхуамэ» тхылъыр. Абы лъабжьэ хуэхъащ адыгэхэр щыпсэу къэралхэм щагъэхьэзыра репортажхэмрэ тхыгъэхэмрэ.***

Лъэныкъуэ куэдкІэ

УФ-м и Президент Медведев Дмитрий Кирым кІуащ. Мы Іуэхур теухуащ ди къэралхэм дипломат зэхущытыкІэхэр зэрыпэхуащ1ыр, илъэс 50 зэрырикъум. СССР-ми УФ-ми я Іэтащхьэхэр зэи а хьтІыгъуэ щыІакъым. Абы щыгъуэми, УФ-м и бизнесменхэр Кипрым кІууэ щыщащ.

Медведев Дмитрий а хьтІыгъуэ зэрыІуэр щІыналъэм щІэныгъэ экономикэмрэ турист зэпщІэныгъэхэмрэ зауЖьныныкІэ щхьэпэнущ.

Лажьэ яІэкъым

Судан Ищхьэм щыІэ Джубэ къалэм и судым хуит къыщІыжащ илъэситІым ирилъэгъэ и пэкІэ а щІыналъэм щауБыдауэ щыта урысей кхъухьлъатэзехуитІымрэ зы украин бортмеханикымрэ.

ИкІэм-икІэжьым зэхагъэкІащ а щІыхуэр щІыналъэм щекІуэкІ зэпщІэуэзныгъэхэм зыкІи зэрыхэмыщІар.

ЕтІанэгъэ электроклярум и уасэр процент 10-кІэ дуеинущ - мы гъэм зэрыдэкІуеим хуэдизкІэ.

Властхэм къызэрагъэгугъэмкІэ, илъэс къэс абы нэхьрэ нэхъыбэкІэ электроклярум хэхъэнукьым.

Нэхъ щІыІэ мэхъу

Москва мы зэманым щыхуаЕзэщ, арщхьэкІэ Тушаевмэ махуэм кьыщыщІэдзауэ абы щІыІэр щытекІуэнущ .

Атлантикэм кьыкІа хьэуам хэлъ хуабэр зэрыжьыхьыпщ абы и щхьэусыгъуэр.

НОБЕЭ

◆ **ДжэдыкІэм и дунейпсо махуэщ.** Жэпуэгъуэм и 2-нэ мэремыж къэрал кІуэдым щагъэлъапІэ Джэдыхьыхуэхэм я дунейпсо зэгуэхьэныгъэм и жэрдэмкІэ.

◆ **Хорватиер щхьэхуэ щыхуэ махуэщ (1991).**

◆ Илъэс 40 и пэкІэ (1970) совет тхаКІуэ Солженицын Александр къратащ Нобель и саутэтыр.

◆ Жэпуэгъуэм и 8 - 11-хэм Палермэ (Италие) щыхэхтыныщ ОБСЕ-м и Парламент ассамблеер.

◆ Жэпуэгъуэм и 8 - 10-хэм Москва щекІуэкІынущ щІэныгъэм и V фестивальр.

◆ Урыс усакІуэ **Цветаевэ Маринэ** (1892 - 1941) и фэеплъ махуэщ.

ЕтІанэгъэ зыхьэхьэзыра: ШАЛ М хьэмэщ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Узыщымыслхьри уимыІэхъэри зэхуэдэщ.

Ди щІэджыкІакІуэ лъапІэхэ!

Ди газетым и уасэр сом 356-рэ кІэпІейкІи 10-рэ.

«Адыгэ псалъэм» Іэ щытевдзэ хъунущ республикэм и пощт Іуэхущ1апІэ псоми.

«Террористхэм уагурыIуэ ухуежьэ хъункъым»

(КIэухыр. ПэщIэдзэр 1-нэ нап.).

- АтIэ зэрыщыту уиз эбгъэшрыкIуэн нэмыщI нэгъуэщI Iэмал щымыIэу ара?

- СэФСЪ-м и лэжьыгъэм хиубыдэ Iэхуухэм сыхэIэбэ хъункъым. Си дежкIэ нэхъыщхьэр щыIэ лажьэншэхэм зей ятемыхьэнырщ, хэщIыныгъэхэри нэхъ мащIэ щIыныщ. Адрейхэм ельытагъэ, мы иужьрей Iуэхури, апхуэдизкIэ ельытагъэ мы, нэхъ хуэсакъыр ираГъэкIуэкIащ. Унэм топхэмкIэ ёуакъым, щIэпсъаджащIэхэри зы жащ-маХуэм хэурибыдэу ксыщIагъэкъэбзыкIащ.

- Япэхэмэ хуэдизу, Бжьэрдей-Балкъэрым зыщIыпIи цыымылажьэ, щIэпхьаджагъэхэр егъэкIуэкIыным хэт щIалэгъуалэр щыкъэнщ. Сыт абыхэм епщIэ хъунур? Бахъсэн ГЭС-р къыззрагъэуам кьигъэльэгъуащ абыхэм я кIарур зэрымымащIэр.

- Абы и лъэныкъуэкIэ едгъэкIуэкI лжьыгъэм нэсу арэзыгъэ утагъуэ зэрыщымхъуныумкIэ сыакъылэгъущ. Адрей республикэхэм хуэдэу, мы гуГуэхэр кьызэнэкIыныумкIэ нэхъыбэ дыдэу кьагъэссэбэпыр кьарурщ. Ауэ псоми кьыдгурыIуапхъэщ законым ебэкъуэ цIыхум кьебГэгъэъэзэжьмэ зэрыгурыIр. Курыкъэр кIэрыгъэбгъэнымкIэ кьыдэкIуэ, цIыхухэм я зэхэщIыкIыр кьэзэтын, идеологие лэжьыгъэр щIэгъэхуэбжьэн, а псоми жьылагъэр кьыкъэзэнэн хуейщ. Сэ дин зэмылIэужьыгъуэхэм итхэм я унафэщI псоми сепсэлъащ, щIалэгъуалэм сахуэзащ, ауэ мы уныIэр зэрыщIэтхъыжьыр иджыри кьэдгъуэтакъым. Бахъсэн ГЭС-р кьагъэуя нэужь сэ, Медведев Дмитрий си пщэ кьызэрыприлъхьам тету, Бахъсэн районым и цIыхухэм, нэхъыбжьхэм сахуэзащ. Сэ абыхэм сеупщIащ ауэ ныбжьыкIэ цIыхубзхэм и щхьэусыгъуэмкIэ. Яжеелащ: фэ фщIыгъуу мэпсэу цIыху лажьэншэхэр, милицэм и лэжьакIуэхэр зыукI фи бынхэр, фи кьуэшхэр, фи Гъунэгъуэхэр, ауэ апхуэдизкIэ зэгъэувIэн папщIэ зыри зэфIэзэгъэкIыркъым.

- Псори кьызыхэкIыр радикальнэ гупсысэкIэрщ, ахэр дин хабзэхэм ящыщу ягъэIури. Кавказ ИщхьэрэмI и республикэхэм лъабжьэ щагъуэт. Ауэ абы ебэныныкIэ Iэмал гуэр щымыIэну ара?

- Нобэ цIыхубзыр зыгъэхъулIэ псоми дэ ди бийуэ аращ. Ахэр кьыркIуащ 90 гъэхэм кьэхуауэм, Союзыр зэрыльэпльам, ятIэрей идеологиер зэтрекъутэу абы и пIэкIэ зыщIэ кьызэрыхамылъхьам икIи цIыхухэм фIэщхъуныгъэ ямылъэжь кьызэрыам. УнатIуэхэм бынхэр гъэсэныр гъэныкъуэ щагъэзэри, бизнесым, рынок зэхущытыкIэхэм зэрыхэзэгъэным нэхъ зратащ, сыту жьIпIэмэ экономикэр щызыIэхьа лъэхъэнэ гуГуэм хэпсэуэкIын хуейт. ЗэрыгурыIуэгъэщи, гъэсэныгъэр фIэщхъуныгъэр щымыIэжкъым, абыхэм я пIэм кьиубэнэу хъэзащ: зэщIэхьеенныгъэ зэмылIэужьыгъуэхэр, абыхэм ящыщу диным и мэсхьэб ёгъэлэгр, дин экстремизмэр кьызэщIэхьеащ. Апхуэдизу щыIэбгъэгъупщэ хъункъым да дыщыпсэу щIыпIэри - нэгъэущI кьэралхэм я щэхущы-лажьэ Iэужьщ Iапхъэ апхуэдизкIэ куэдым дыкьаухъуреихьри, куэдкIэ нэхъ гъащIэгъэщхьунт Кавказыр иджьпсту зыхэт гуГуэхьэхэр щымыIамэ. А псоми я щIыщкIэ цIыхубэ хъыбарегъащIэ Iуэхущ Iапхъэмки мафIэр зэщIагъэт, нэхъ хьэпшIыкIуэ щагъэт ауэ дэ кьэхъуькъащIэми ехьэлIауэ щIалэмэ информацэ зауэ кьыщагъэхъэй. ФIым уху-шэнкъым Урысейр Кавказ ИщхьэрэмI уэхэй хьэмэ ар блынкIэ кьэралым пыкуКIыпхъэ, жаIэу ираГъэкIуэкI псалъэмакъым. Иджы дыдэ Евроувым сэра абы и гугъу тщIащ. Урысей щIыналъэм дыпагъэщхьэхуэкIыну уэщкъуу, ди дежкIэ зыпымыуэ махуэмщIагъэхэр щекIуэкIмэ зыгуэрэхэм нэхъ кьащтэ зэкьыщцохъу.

ЩIалэгъуалэм я гугъу тщIыпмэ, абыхэм я кьэзыкIэ, Iуэху дзыхьыщIыгъуэжьхэм дехьэх - арацин, загъэлIыхъужьыну, загъэзауэлIыну хуожьэ. Абыхэм занщIэу кьагурыIуэу кьыщIэкIынукъым зыхъунIэ Iуэхуэр егъэлIеиуэ щынагъуэу, гуэзэвгъуэу зэрыщытыр, ахэр шапIэдуэу зыгурэкIи зэрыщрагъэсэбэнщ. Дэ ди гуГуэм Iэмэ дыкIыбжьэ абыхэм зыкъащIэжьну, ауэ иджыпсту нэрыльагъуэ щIалэ абы зэман куэд хэзыгъэкIэнур. Икли, ди жагъуэ зэрыхъущи, гъэзэгу пхэнжьмэ теувахэм я мэхъэшагъэм хагъахъуэ зэпытщ. Мы гъэр кьызэрихьэр дыдэ ди милицэм и лэжьакIуэу 32-рэ цIыхухIэдащ, цIыху 50 уIэгъэ хъуащ, бандитхэм ящыщу 21-рэ яуклащ. Апхуэдизуэ екIуэкIмэ, дызыхуэкIуэнум фегупсысыст. Унагъуэ дапщэм яфIэкIуэдыну я блатъэхэмра я Iыхьлъхэмра? Сыт а псоми дызыкIэлъыIэ?

ДяпэкIэ дэ нэхъ зэкIэлъыкIуэу икIи нэхъ егупсысауэ дылэжьэну ди мурадщ. Мыбдеж кьыщыгъэсэбэнкIи хуейщ дин Iуэхущ Iапхъэхэм я унафэщIхэми, пIэпхъэхэм я нэхъыжьхэми яIэ пщIэр, кулыкъущIэхэм, кьащтэтэмэ, щIыпIэ самоуправленэм и Iэтащхьэхэм, щIалэгъуалэм я IуэхуэхмкIэ комитетхэм я зэфIэкIыр.

- Фи дежьщIэ радикальнэ къарухэр хэхауэ нэхъ кьыщыщIэгъуэ ракIнэхэр, псалъэм папщIэ, Бахъсэн районым хуэдэ-хэр. Экспертхэм кьызэралыдмкIэ, абы и щхьэусыгъуэр муслымэнхэм я дин IуэхущIапIэм эрэдэм зэрызэмыльыдыр. Пэжыр щIэпIэмэ, а щхьэусыгъэр Кавказ псом зэран хуохьэ.

- Республикэм я районэ тIум - Бахъсэн, Iуащащхэмэ зэрыщIэтхъыжьрэ - мы щхьэфам нэхъ зыщIигъуащ. ИкIи ар щцыхьэт тохъуэ терроризмэм и лъабжьэр кьулейсызыгъэр арауэ зэрыщымытым. А районитIыр зи экономикэр нэхъ кьыкIэрыхуэхэм ящыщхьым, Бахъсэн районыр кьащтэмэ, абы исхэр республикэм нэхъыбэ дыдэу щIипсэуэхэм хабжэ.

Дэ «Шынагъуэ здэщымыIэ кьалэ» программэ зэхэтIыхьащ, лэжьыгъэм ткIийуэ дыбгъэдохьэ, ауэ абыхэм зэкIэрикIуэр кащащ. Сэ сызэрепсалъэ ди Iуэхущ Iапхъэ Кавказым щIигъэкIыкI щIалэгъуалэ политикэр нэхъ убзыхуэ мыхъуауэ, цIыхухэр дэзыхьхьнэ идеологие зэтемыдауэ дэ ди гуГуэхьэхэр кьызэдэнэкIыфынукъым. Фелпъыт терроризмэм и идеологиер адрищIкIэ щIыхэм ящIэхэм. Абыхэм сфащхьыныгъэри ахъшэри кьабгъэдэкI. Дэ-щэ? Дэ ахъшэ зыми еттырыхьм, фIэщхъуныгъи хэтIъхьэфырыкъым. Мусылъмэнхэм а я Iуэхуэщ Iапхъ дыдэм Iэщ IагъэлIэхэр щыIэкъым. Мордвийкэр планэм хэтщ, ягупсысауэ

икIи зэкIэлъыкIуэу ялажьэ, ахэр Iуэхуэм фIыуэ хуагъэхьэзырагъэнщ.

- Уэ жьпIащ хабзэхъумэхэр нэгъэсауэ фIыуэ мылажьэу. Апхуэдэу жызыIэр уи закъуэкъым. Кавказым и щIыналъэ псоми щыIэ хабзэхэм Iэнатlэхэр мусылъмэнхэм я IуэхущIапIэм кьаруишэу, щэхурылажьэ зэмылъхэтхэр пэщIу кьыпIощхьу.

- Дин лэжьакIуэхэр арэзы укъиущ Iэхуэм бгъэдэтхьи, икIи сэ ар дин Iуэхущ Iапхъэм и Iэтащхьэхэм мыз-мытIэу яжеелащ. Мусылъмэн Iэхущ Iапхъэм и унафэщIыр, раис Иммамхэр, кьыддеIэкIэ ислъам диныр пхъызыгъэкI цIыхухэр зэрызэпхьащмэ зэтеуухэм икIи гъыдадэн хуейщ. Абыхэм я кьалэнщ дэтхэнэ хэуажэмэ, дэтхэнэ районым нэхъ жьыджэру

щцIлажьэну. Сэ ерэлэеуэ диным ета цIыхуэхэм сащыщыкъым, абы апхуэдизу фIыуи хэсщIыкIырэ, ауэ лэжьыгъэр куууэ щагъэкIуэкIи хуей Iэнатlэхэм нэгъэсауэ зэрыщемыгугъур соIъатIу. Дауи жьIдагъэм, ахэр цIыхухэм ядолажьэрыкъым. ЩIалэгъуалэр щэхурылажьэ щцIыхуэкIэ, мэжджитым мыкIуэу нэмэз ящIын папщIэ нэгъэущI щцIыпIэхэм щыщцIэзэхуэскIэ, а мэжджитым щылажьэхэр щIэнигъэрэ щIыпIэ зимыIэхрщ е бийгъэдэт Iуэхум димыхьхэращ.

ЩIэрэкIым ахэр я Iэнатlэм Iэпэдгъэзлэлу щIыбгъэдыхьэм и цIхьэусугъэр - е шынэрэ, е кьыддеIэкIуэкI ислъам диным кьыгъуэкIэр дин нэпцIым пэщIагъэувэн папщIэ якурикъуи щIэнигъэ ямыIэрэ.

Хабзэхъумэ органхэри апхуэдизщ. Сэ 2005 гъэм ди дежь кьыщыгтрГъэзэжьну, щэч хэмылъу, кьэслъытэркъым, сыту жьIпIэмэ, а лъэхъэнэм муслымэнхэм яхуэгъэзауэ зэрахъа лейм хуэдэ дэ кьэдгъэхъужьрыкъым. Пэжщ, лей гуэркэр ноби щыIащ. Хабзэхъумэ органхэр сыт щыгъуи зэхуэдэу ирамылгъэлейуэ лажьэркъым. Кьапщтэмэ, илъэс дапщэ хъуауэ дытепсэлъыхьэ абыхэм зэгурэ зохалъхьауэ щыта спискэхэм, ауэ ахэр ирадиуэ яГэкIыгъэджакъым.

- Еращ! Дапщэрэ жысIа илъэситхуитIэ ипэкIэ ятхауэ щыта спискэхэр нобэ щIэжьын зэрыхуэмейр. Фелпъыт, цIыхум хабзэр кьызэпиудакъым, мамыру мэпсэу, мэжджитым макIуэ, ауэ цIыхубэм ягъэуа щIэпхьаджагъэ гуэр кьызэрыхуэу, ар кьралъэфажьэ, и унэм кьыщIалъэф. Сэ хабзэм и зуэмакIуэхэм яжьIэ: «ФщIэр сыт? Фэ гуГуэхьэхэм нэхъри кьахьвогъаIуэ хьуэ. ЦIыхум кьуанщагъэ имылэжьа пэтми, ар кIэлъыдащ, и хуитныгъэхэр кьызэпаудащ, икIагъэ ирахащ икIи а щIыкIэм тету дэ цIыхуэр худогъэхьэзыр боевикхэм я статырым зэрыхьихьэныр».

Сэ сыакьылэгъущ 2005 гъэм ираГъэкIуэкIыну щагъэ щIэпщытыкIыныгъэ ткIийхэм хуэдэ нобэ зэрыщыIэжьымкIэ. Ауэ оперативнэ лэжьыгъэри фIыуэ егупсысауэ ираГъэкIуэкIырэкъым. ИкIи ар дэ зэIущIэхэм кьудрэ щцыжьIащ. МыкIуэмыщIагъэ гуэр кьэхъуакъэ - занщIэу зыгъэлъхьэнэр хьэзырщ: ар мопхуэдэ-мыпхуэдэ гуэрым и унафэм щIэтхэм зэхащIыхьащ. Хэт кьыжьжьIар ар а гупым зэхащIыхьауэ? Дэнэ щцыфщIэ? ГурыIуэгъэхъым. Сэ кьызгурыполуэ апхуэдизкIэ щIэджагъэхэм уапщIэ-тыну зэрымытыншыр, хабзэхъумэхэр щыIэкIэ гугъэм зэриткIэ, кьэдрэ кьэзэрэгъэуэр, итIани дэтхэнэми и лжьыгъэр зэпIэзэрыту ирихьэкIыну и кьалэнщ. ПхузэфIэмыкIра - уи Iэнатlэм Iукl.

- Хабзэхъумэ Iэнатlэм иджыри кьыуГнащ, ятэрей унафэщIхэм ядилэжьхьэхэм ящыщу куэд. Ахэр пасэрей гупсысэкIэм тетщи, нэгъэущI лжьыбфыжьыным.

- Дэ нэгъэущI цIыхухэр дилэжьым. Аращ ди мыгуагъэри. Хабзэхъумэ системэм и мыхьаныжу, властым и органхэм щцIыжьэу цIыхухэри блокIа итIэс 20-м кьырубыдэу дгъэсакъым. Абыхэм яхэтщ корруупцэм итхьэхъуахэри, кьызэрыгуэхэ цIыху Iэбжьанэфлейхэри. Ауэ, дауэ щымытми, хабзэхъумэхэм я Iэтащхьэхэр щIэуэ дгъэуващ икIи ахэр Iуэхум емыгугъуу схужьIэнкъым. Iэщ дыдэу, нэрыльагъуэу лажьыгъэр ефIэкIыщащ, ауэ абдеж укъыщыуIэ хъункъым, сыту жьIпIэмэ законыр кьызэпыгъэуэ цIыхухэм я бжьыгъэм хохьуэ. ЩIхьэусыгъэ нэхъыщIэкIэ, сэ кьызэрыслъытэмкIэ, корруупцэм итхьэкIыуэрэ, Iупхъэ зэрагъэкIуэр ахэр зэрыгъэуэ органхэм хэтхэр жьджэру кьызэрыщIамыгъэщIыщ, хабзэхъумэ системэм ахэр зэрыхамыгъэхъэбэныкIырщ. Апхуэдэхэр IуагъэкIыуэ лажьыгъэм фIыуэ хэзыщIыкI цIыхухэр кьэрашалIэу щытамэ, мы Iэнатlэм и Iуэхуэр ефIэкIынуг. Ауэ ди жагъуэ зэрыхъужьри, дэ зы щапхъэ тIыгьагъэрыкIыр щIэпхьаджащIэхэм зэрапыщам е корруупцэм папщIэ органэм зыгуэр кьыхаугъэкIыжьа. Абыхэм я кьыхэкIыну, сыт хуэдизу дыхьэжьмэ, а Iэнатlэм дэ дзыхьышхуэ тхуегъэзэрыжьмэ.

- Мыбдеж щхьэусыгъуэр хабзэхъумэ органхэр федеральнэ унафэм зэрыщIэтыр, абы пхъэхэкIыу фэ зэвгъэдэIуну Iэмал фызэримыIэр армыдрауэ пIэрэ? Уэ пхуэдэ кьулыкъущIэу фи гъэнэгъу республикэм щыIэхэр а Iэхэум иротхьэусыхэ. Хабзэхъумэ системэм кьыщокIуэкI зыр адрейм кьыщхьэщыжу. Абыхэм ящыщ гуэр щIэпхъаджащIэхэм зэрадыгъэр пщIэми, зыгуэр епщIэну Iэмал уиIэкъым.

- Властым и кьудамэхэр фIыуэ зэгъэувIуэу зэрыщымытыр, пэж дыдэу, Iуэхуэхущ. Ики къарузехьэ Iэнатlэм унафэ зэрыхуащIыр иджьпсту зэрекIуэкIым хуэдэу кьэдгъэнэмэ, дэ хабзэр зэтеГъэувэжьмэ зэман куэд тедгъэкIуэдэнущ. Сэ субъектым сриIэтащхьэщ икIи Президентым унафэщIу сыщыIэм дзыхь кьыхсуищIащ. Апхуэдизу щыщIткIэ, сэ хабзэхъумэ Iэнатlэм и унафэщIхэм сазэрыхэзэгъэн Iэмалхэри сиIэпхъащ. Ауэ ахэр иджьпсту дзыгъэкIуэу Москва и унафэм щIэтщи, дэ зэрыздэмыгъэхIэтеифыным, наградэхэм я сагъэтхэмэр зэредмыгъэфыным кьыщымынэу, я Iэжьыгъэми дызэрэхьмэзыбэфынур кьагуорыIу. ИкIи апхуэдэ щытыкIэр кьагъэсэбэп. А лажьэкIэ хабзэр зэхъуэжьи хуейуэ сэ кьыхэпытэ. Субъектым и Iэтащ: хьэм мы Iэнатlэм и унафэщIым и лэжьакIэр кьызэрипытэм абы и кьэкIуэнри ельытауэ зэрыщIытыр кьыгурыIуэтэмэ, фи фIэщ фыщIы, ахэр иджьы нэхъ ящIэ хуэдитIкIэ нэхъыбэ ящIэ. Абы ехьэ зыгуэрым и кьулыкъур хуэмыфащэу ильгъыу зэрыжьысIэу, ар Москва нэсри мэуВ: «Мис мопхуэдэ, мыдрейм хуэдэ, корруупцэм хэпщIа Iэтащхьэм и лъэгуЛэт сищIыну хущIокъуэри, сэ хуэздэркъым, абы кьыжькIыну сытриГъэкIыну жьжь итщ». Ауэ ахэр сэ пыухыкIауэ сэ унафэм щIэтамэ, РеспубликкIэм щынагъуэм тIэлейуэ лажьэркъым. Кьапщтэмэ, илъэс дапщэ хъуауэ дытепсэлъыхьэ абыхэм зэгурэ зохалъхьауэ щыта спискэхэм, ауэ ахэр иджьы яГэкIыгъэджакъым.

Хабзэхъумэ органхэр апхуэдэщ. Сэ 2005 гъэм ди дежь кьыщыгтрГъэзэжьну, щэч хэмылъу, кьэслъытэркъым, сыту жьIпIэмэ, а лъэхъэнэм муслымэнхэм яхуэгъэзауэ зэрахъа лейм хуэдэ дэ кьэдгъэхъужьрыкъым. Пэжщ, лей гуэркэр ноби щыIащ. Хабзэхъумэ органхэр сыт щыгъуи зэхуэдэу ирамылгъэлейуэ лажьэркъым. Кьапщтэмэ, илъэс дапщэ хъуауэ дытепсэлъыхьэ абыхэм зэгурэ зохалъхьауэ щыта спискэхэм, ауэ ахэр иджьы яГэкIыгъэджакъым.

Абыхэм я кьэзыкIэ, Iуэхуэм фIыуэ хэзыщIыкI цIыхухэр щыIэкъым. Сэ субъектым ирилъхьэ: «ФщIэр сыт? Фэ гуГуэхьэхэм нэхъри кьахьвогъаIуэ хьуэ. ЦIыхум кьуанщагъэ имылэжьа пэтми, ар кIэлъыдащ, и хуитныгъэхэр кьызэпаудащ, икIагъэ ирахащ икIи а щIыкIэм тету дэ цIыхуэр худогъэхьэзыр боевикхэм я статырым зэрыхьихьэныр».

Сэ сыакьылэгъущ 2005 гъэм ираГъэкIуэкIыну щагъэ щIэпщытыкIыныгъэ ткIийхэм хуэдэ нобэ зэрыщымыIэжьымкIэ. Ауэ оперативнэ лэжьыгъэри фIыуэ егупсысауэ ираГъэкIуэкIырэкъым. ИкIи ар дэ зэIущIэхэм кьудрэ щцыжьIащ. МыкIуэмыщIагъэ гуэр кьэхъуакъэ - занщIэу зыгъэлъхьэнэр хьэзырщ: ар мопхуэдэ-мыпхуэдэ гуэрым и унафэм щIэтхэм зэхащIыхьащ. Хэт кьыжьжьIар а гупым зэхащIыхьауэ? Дэнэ щцыфщIэ? ГурыIуэгъэхъым. Сэ кьызгурыполуэ апхуэдизкIэ щIэджагъэхэм уапщIэтыну зэрымытыншыр, хабзэхъумэхэр щыIэкIэ гугъэм зэриткIэ, кьэдрэ кьэзэрэгъэуэр, итIани дэтхэнэми и лжьыгъэр зэпIэзэрыту ирихьэкIыну и кьалэнщ. ПхузэфIэмыкIра - уи Iэнатlэм Iукl.

Сэ кьыжьмэ зэрыщIэтхъыжьрэ - мы щхьэфам нэхъ зыщIигъущ. Адрей республикэхэм хуэдэ, мы гуГуэхьэр кьызэнэкIынымкIэ нэхъыбэ дыдэу кьагъэссэбэпыр кьарурщ. Ауэ псоми кьыдгурыIуапхъэщ законым ебэкъуэ цIыхум кьебГэгъэъэзэжьмэ зэрыгурыIр. Курыкъэр кьэгъэбгъэнымкIэ кьыдэкIуэ, цIыхухэм я зэхэщIыкIыр кьэзэтын, идеологие лэжьыгъэр щIэгъэхуэбжьэн, а псоми жьылагъэр кьыкъэзэнэн хуейщ. Сэ дин зэмылIэужьыгъуэхэм итхэм я унафэщI псоми сепсэлъащ, щIалэгъуалэм сахуэзащ, ауэ мы уныIэр зэрыщIэтхъыжьыр иджыри кьэдгъуэтакъым. Бахъсэн ГЭС-р кьагъэуя нэужь сэ, Медведев Дмитрий си пщэ кьызэрыприлъхьам тету, Бахъсэн районым и цIыхухэм, нэхъыбжьхэм сахуэзащ. Сэ абыхэм сеупщIащ ауэ ныбжьыкIэ цIыхубзхэм и щхьэусыгъуэмкIэ. Яжеелащ: фэ фщIыгъуу мэпсэу цIыху лажьэншэхэр, милицэм и лэжьакIуэхэр зыукI фи бынхэр, фи кьуэшхэр, фи Гъунэгъуэхэр, ауэ ахэр кьызэтеГъэувIэн папщIэ зыри зэфIэзэгъэкIыркъым.

- Псори кьызыхэкIыр радикальнэ гупсысэкIэрщ, ахэр дин хабзэхэм ящыщу ягъэIури. Кавказ ИщхьэрэмI и республикэхэм лъабжьэ щагъэт. Ауэ абы ебэныныкIэ Iэмал гуэр щымыIэну ара?

- Нобэ цIыхубзыр зыгъэхъулIэ псоми дэ ди бийуэ аращ. Ахэр кьыркIуащ 90 гъэхэм кьэхуауэм, Союзыр зэрыльэпльам, ятIэрей идеологиер зэтрекъутэу абы и пIэкIэ зыщIэ кьызэрыхамылъхьам икIи цIыхухэм фIэщхъуныгъэ ямылъэжь кьызэрыам. Унатlуэхэм бынхэр гъэсэныр гъэныкъуэ щагъэзэри, бизнесым, рынок зэхущытыкIэхэм зэрыхэзэгъэным нэхъ зратащ, сыту жьIпIэмэ экономикэр щцыIэхьа лъэхъэнэ гуГуэм хэпсэуэкIын хуейт. ЗэрыгурыIуэгъэщи, гъэсэныгъэр фIэщхъуныгъэр щымыIэжкъым, абыхэм я пIэм кьиубэнэу хъэзащ: зэщIэхьеенныгъэ зэмылIэужьыгъуэхэр, абыхэм ящыщу диным и мэсхьэб ёгъэлэгр, дин экстремизмэр кьызэщIэхьеащ. Апхуэдэу щыIэбгъэгъупщэ хъункъым да дыщыпсэу щIыпIэри - нэгъэущI кьэралхэм я щэхущылажьэ Iэужьщ Iапхъэ апхуэдизкIэ куэдым дыкьаухъуреихьри, куэдкIэ нэхъ гъащIэгъэщхьунт Кавказыр иджьпсту зыхэт гуГуэхьэхэр щымыIамэ. А псоми я щIыщкIэ цIыхубэ хъыбарегъащIэ Iуэхущ Iапхъэмки мафIэр зэщIагъэт, нэхъ хьэпшIыкIуэ щагъэт ауэ дэ кьэхъуькъащIэми ехьэлIауэ щIалэмэ информацэ зауэ кьыщагъэхъэй. ФIым уху-шэнкъым Урысейр Кавказ ИщхьэрэмI уэхэй хьэмэ ар блынкIэ кьэралым пыкуКIыпхъэ, жаIэу ираГъэкIуэкI псалъэмакъым. Иджы дыдэ Евроувым сэра абы и гугъу тщIащ. Урысей щIыналъэм дыпагъэщхьэхуэкIыну уэщкъуу, ди дежь зэпымыуэ махуэмщIагъэхэр щекIуэкIмэ зыгуэрэхэм нэхъ кьащтэ зэкьыщцохъу.

ЩIалэгъуалэм я гугъу тщIыпмэ, абыхэм я кьэзыкIэ, Iуэху дзыхьыщIыгъуэжьхэм дехьэх - арацин, загъэлIыхъужьыну, загъэзауэлIыну хуожьэ. Абыхэм занщIэу кьагурыIуэу кьыщIэкIынукъым зыхъунIэ Iуэхуэр егъэлIеиуэ щынагъуэу, гуэзэвгъуэу зэрыщцытыр, ахэр шапIэдуэу зыгурэкIи зэрыщрагъэсэбэнщ. Дэ ди гуГуэм Iэмэ дыкIыбжьэ абыхэм зыкъащIэжьну, ауэ иджыпсту нэрыльагъуэ щIалэ абы зэман куэд хэзыгъэкIэнур. Икли, ди жагъуэ зэрыхъущи, гъэзэгу пхэнжьмэ теувахэм я мэхъэшагъэм хагъахъуэ зэпытщ. Мы гъэр кьызэрихьэр ди гуГуэм и милицэм и лэжьакIуэу 32-рэ цIыхухIэдащ, цIыху 50 уIэгъэ хъуащ, бандитхэм ящыщу 21-рэ яуклащ. Апхуэдизуэ екIуэкIмэ, дызыхуэкIуэнум фегупсысыст. Унагъуэ дапщэм яфIэкIуэдыну я блатъэхэмра я Iыхьлъхэмра? Сыт а псоми дызыкIэлъыIэ?

ДяпэкIэ дэ нэхъ зэкIэлъыкIуэу икIи нэхъ егупсысауэ дылэжьэну ди мурадщ. Мыбдеж кьыщыгтрГъэзэжьмэ хуейщ дин Iуэхущ Iапхъэхэм я унафэщIхэми, пIэпхъэхэм я нэхъыжьхэми яIэ пщIэр, кулыкъущIэхэм, кьащтэтэмэ, щIыпIэ самоуправленэм и Iэтащхьэхэм, щIалэгъуалэм я Iуэхуэхмкl комитетхэм я зэфIэкIыр.

- Фи дежь щыIэж радикальнэ къарухэр хэхауэ нэхъ кьыщыщIэгъуэ ракIнэхэр, псалъэм папщIэ, Бахъсэн районым хуэдэ-хэр. Экспертхэм кьызэралыдмкIэ, абы и щхьэусыгъуэр муслымэнхэм я дин IуэхущIапIэм эрэдэм зэрыздэмыгъэхIэтеифыным. Пэжыр щIэпIэмэ, а щхьэусыгъэр Кавказ псом зэран хуохьэ.

- Республикэм я районэ тIум - Бахъсэн, Iуащащхэмэ зэрыщIэтхъыжьрэ - мы щхьэфам нэхъ зыщIигъущ. ИкIи ар щцыхьэт тохъуэ терроризмэм и лъабжьэр кьулейсызыгъэр арауэ зэрыщымытым. А районитIыр зи экономикэр нэхъ кьыкIэрыхуэхэм ящыщхьым, Бахъсэн районыр кьащтэмэ, абы исхэр республикэм нэхъыбэ дыдэу щIипсэуэхэм хабжэ.

Дэ «Шынагъуэ здэщымыIэ кьалэ» программэ зэхэтIыхьащ, лэжьыгъэм ткIийуэ дыбгъэдохьэ, ауэ абыхэм зэкIэрикIуэр кащащ. Сэ сызэрепсалъэ ди Iуэхущ Iапхъэ Кавказым щцигъэкIыкI щIалэгъуалэ политикэр нэхъ убзыхуэ мыхъуауэ, цIыхухэр дэзыхьхьнэ идеологие зэтемыдауэ дэ ди гуГуэхьэхэр кьызэдэнэкIыфынукъым. Фелпъыт терроризмэм и идеологиер адрищIкIэ щIыхэм ящIэхэм. Абыхэм сфащхьыныгъэри ахъшэри кьабгъэдэкI. Дэ-щэ? Дэ ахъшэ зыми еттырыхьм, фIэщхъуныгъи хэтIъхьэфырыкъым. Мусылъмэнхэм а я Iуэхуэщ Iапхъ дыдэм Iэщ IагъэлIэхэр щыIэкъым. Мордвийкэр планэм хэтщ, ягупсысауэ

икIи зэкIэлъыкIуэу ялажьэ, ахэр Iуэхуэм фIыуэ хуагъэхьэзырагъэнщ.

- Уэ жьпIащ хабзэхъумэхэр нэгъэсауэ фIыуэ мылажьэу. Апхуэдэу жызыIэр уи закъуэкъым. Кавказым и щIыналъэ псоми щыIэ хабзэхэм Iэнатlэхэр кьызэрыщIэтхъыжьрэ мусылъмэнхэм я Iуэхущ Iапхъэм кьаруишэу, щэхурылажьэ зэмылъхэтхэр пэщIу кьыпIощхьу.

- Дин лэжьакIуэхэр арэзы укъиущ Iэхуэм бгъэдэтхьи, икIи сэ ар дин Iуэхущ Iапхъэм и Iэтащхьэхэм мыз-мытIэу яжеелащ. Мусылъмэн Iэхущ Iапхъэм и унафэщIыр, раис Иммамхэр, кьыддеIэкIэ ислъам диныр пхъызыгъэкI цIыхухэр зэрызэпхьащмэ зэтеуухэм икIи гъыдадэн хуейщ. Абыхэм я кьалэнщ дэтхэнэ хэуажэмэ, дэтхэнэ районым нэхъ жьыджэру щцIлажьэну. Сэ ерэлэеуэ диным ета цIыхуэхэм сащыщыкъым, абы апхуэдизу фIыуи хэсщIыкIырэкъым, ауэ лэжьыгъэр куууэ щагъэкIуэкIи хуей Iэнатlэхэм нэгъэсауэ зэрыщемыгугъур соIъатIу. Дауи жьIдагъэм, ахэр цIыхухэм ядолажьэрыкъым. ЩIалэгъуалэр щэхурылажьэ щцIыхуэкIэ, мэжджитым мыкIуэу нэмэз ящIын папщIэ нэгъэущI щцIыпIэхэм щыщцIэзэхуэскIэ, а мэжджитым щылажьэхэр щIэнигъэрэ щIыпIэ зимыIэхрщ е бийгъэдэт Iуэхум димыхьхэращ.

ЩIэрэкIым ахэр я Iэнатlэм Iэпэдгъэзлэлу щIыбгъэдыхьэм и цIхьэусугъэр - е шынэрэ, е кьыддеIэкIуэкI ислъам диным кьыгъуэкIэр дин нэпцIым пэщIагъэувэн папщIэ якурикъуи щIэнигъэ ямыIэрэ.

Хабзэхъумэ органхэри апхуэдизщ. Сэ 2005 гъэм ди дежь кьыщыгтрГъэзэжьну, щэч хэмылъу, кьэслъытэркъым, сыту жьIпIэмэ, а лъэхъэнэм муслымэнхэм яхуэгъэзауэ зэрахъа лейм хуэдэ дэ кьэдгъэхъужьрыкъым. Пэжщ, лей гуэркэр ноби щыIащ. Хабзэхъумэ органхэр сыт щыгъуи зэхуэдэу ирамылгъэлейуэ лажьэркъым. Кьапщтэмэ, илъэс дапщэ хъуауэ дытепсэлъыхьэ абыхэм зэгурэ зохалъхьауэ щыта спискэхэм, ауэ ахэр иджьы яГэкIыгъэджакъым.

Абыхэм я кьэзыкIэ, Iуэхуэм фIыуэ хэзыщIыкI цIыхухэр щыIэкъым. Сэ субъектым ирилъхьэ: «ФщIэр сыт? Фэ гуГуэхьэхэм нэхъри кьахьвогъаIуэ хьуэ. ЦIыхум кьуанщагъэ имылэжьа пэтми, ар кIэлъыдащ, и хуитныгъэхэр кьызэпаудащ, икIагъэ ирахащ икIи а щIыкIэм тету дэ цIыхуэр худогъэхьэзыр боевикхэм я статырым зэрыхьихьэныр».

Сэ сыакьылэгъущ 2005 гъэм ираГъэкIуэкIыну щагъэ щIэпщытыкIыныгъэ ткIийхэм хуэдэ нобэ зэрыщымыIэжьымкIэ. Ауэ оперативнэ лэжьыгъэри фIыуэ егупсысауэ ираГъэкIуэкIырэкъым. ИкIи ар дэ зэIущIэхэм кьудрэ щцыжьIащ. МыкIуэмыщIагъэ гуэр кьэхъуакъэ - занщIэу зыгъэлъхьэнэр хьэзырщ: ар мопхуэдэ-мыпхуэдэ гуэрым и унафэм щIэтхэм зэхащIыхьащ. Хэт кьыжьжьIар а гупым зэхащIыхьауэ? Дэнэ щцыфщIэ? ГурыIуэгъэхъым. Сэ кьызгурыполуэ апхуэдизкIэ щIэджагъэхэм уапщIэтыну зэрымытыншыр, хабзэхъумэхэр щыIэкIэ гугъэм зэриткIэ, кьэдрэ кьэзэрэгъэуэр, итIани дэтхэнэми и лжьыгъэр зэпIэзэрыту ирихьэкIыну и кьалэнщ. ПхузэфIэмыкIра - уи Iэнатlэм Iукl.

- Абыхэм ящыщ гуэр щIэпхъаджащIэхэм зэрадыгъэр пщIэми, зыгуэр епщIэну Iэмал уиIэкъым.

- Властым и кьудамэхэр фIыуэ зэгъэувIуэу зэрыщымытыр, пэж дыдэу, Iуэхуэхущ. Ики къарузехьэ Iэнатlэм унафэ зэрыхуащIыр иджьпсту зэрекIуэкIым хуэдэу кьэдгъэнэмэ, дэ хабзэр зэтеГъэувэжьмэ зэман куэд тедгъэкIуэдэнущ. Сэ субъектым ирилъхьэ: «ФщIэр сыт? Фэ гуГуэхьэхэм нэхъри кьахьвогъаIуэ хьуэ. ЦIыхум кьуанщагъэ имылэжьа пэтми, ар кIэлъыдащ, и хуитныгъэхэр кьызэпаудащ, икIагъэ ирахащ икIи а щIыкIэм тету дэ цIыхуэр худогъэхьэзыр боевикхэм я статырым зэрыхьихьэныр».

Сэ сыакьылэгъущ 2005 гъэм ираГъэкIуэкIыну щаг